

tudi za djansko vresničenje te misli čisto nič storilo ni. Ali zakaj se niso naši veči posestniki v tem smislu že združili? — bo marsikdo vprašal. Odgovor je kratek ta-le: Središča jim je manjkalo in še jim ga manjka. Ako bi se bilo tako središče že pred več leti našlo, gotovo bila bi naša sadjereja dandanes že celó drugačnega obraza, in gotovo bi se tudi o njej lahko po časnikih bralo: „iz Vipavske doline se je letos toliko tisoč centov zgodnjega grozdja, toliko breskev itd. izvozilo“. Al brez tega ostalo je vse pri starem.

Ako pa vsa znamenja ne lažejo, ne more več dolgo pri starem ostati; kajti bliža se čas — in skoro da je že tukaj — da se bode potrebno središče našlo, in sicer tako, da si ga boljšega želeti ne moremo. Jaz mislim tukaj na našo vino- in sadjerejsko šolo na Slapu.

Po mojem mnenju naj bi bila njena naloga, to reč v roke vzeti ter izpeljati.

Ona bode to nalogo, ktera se sme po pravici ena njenih najvažnejših imenovati, najlože in najhitreje izvršila, to je, nam našo zdaj skoro popolnoma zanemarejeno sadjerejo na tako stopinjo povzdignila, da je bomo smeli veseli in ponosni biti. Na tem ne dvomim jaz ne eno samo minuto ne, in da tudi drugi o tem dvomili ne bodo, naj mi bode dovoljeno to, kolikor mogoče s tem dokazati, da navedem nekoliko sredstev, katerih bi se po mojih mislih v ta namen poslužiti mogla.

Zgorej je bilo rečeno, da mora pred vsem središče misel, ktera bi imela od več izpeljana biti, na vse strani dobro pretresti, ter potem še le, ako je dober vspeh zagotovljen, načrt izdelati, po katerem se ima delavnost vseh vdeležnikov vrediti, pričeti in vršiti.

Iz tega sledi, da bi našega prihodnjega središča prvo delo bilo to, da vse naše večje posestnike okoli sebe zbere in jim namen in mogoči vspeh novega podjetja razloži, ter jih tako k temu navduši.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Novi ministri.

Nemški časniki, ki morajo osebe sedanjih ministrov na drobno poznati, popisujejo jih tako-le:

Vsi so izmed nemško-liberalne stranke, ki je že večkrat zvrnila. Predsednik knez Adolf Auersperg, rojen 21. julija 1821. leta, je bil najprej vojak in sicer „Rittmeister“ pri dragoncih. Leta 1860. je kot major vojaštvu dal slovo; brat Karlos, vojvoda Kočevski, mu je odstopil majhino grajščinico na Českem, „ustavoverni“ nefidejkomisni veliki posestniki pa so ga meseca februarja 1867. leta poslali v deželni zbor v Prago. Ko se Hartig odpove deželnega maršalstva (glavarstva) českega, ukazoval je Adolf nekoliko časa českomu deželnemu zboru šaljivo in jovialno; tako, na priliko, v zboru ni nikogar imenoval „gospod“, ampak kar naravnost rekel: „Nostic ima besedo, Thun naj govori“. Ko je spomenica ministra Bergerja ostala v manjšini, imel je že nálog, iskati novih ministrov; toda ni jih našel, kajti z Giskro on ni hotel sedeti na minister-skem stolu, protigiskrova manjšina pa je njemu pokazala vrata. — Tudi Beustu ni bil prijatelj, denarne špekulacije njegove mu niso bili všeč. Denarja pa je tudi njemu vedno manjkalo.

Lasser baron Zollheim je znan že od Bachovih časov. On je jožefinski birokrat brez stvarilnih vzorov. Tirolci so mu šaljivo rekli „Odemlasser“ (to je, sapovec), ker je kmetom pripovedoval, „da duh časa je sapa božja“. — On je duša novemu ministerstvu, „Bürger“-ministerstvu pa je bil strašilo, kedar uporni liberalci

niso hoteli ubogati. Danes ga „ustavoverci“ stavijo med svetnike, in od njega pričakujejo, da reši svobodo in ustavo. Rojen je v Salzburgu 15. sept. 1815. leta.

Dr. Julij Glaser je izurjen in vrl kriminalist. Pod Giskro in Hasnerjem je za sekcijškega predstojnika stopil v oddelek ministra za uk in bogočastje; on je zdatno pomagal sestavljati šolske in medverske postave; postavi o ljudskih šolah je on skoro oče. S Hasnerjem jo je iz ministerstva potegnil tudi Glaser ter se je zopet poprijel učenja. Leta 1870. ga je notranje dunajsko mesto izvolilo v deželni zbor, in ta v državni, v katerem je bil zlasti v odsekih jako delaven. Velik hrup je naredil s svojim govorom o slovenski pravni akademiji v Ljubljani; v njem je pokazal do vsega slovanstva svoje sovraštvo, ktero je lastno njegovemu národu, kajti Glaser je krščen jud. Star ni še 40 let.

Dr. Stremayr (minister za bogočastje in nauk) je že pred Potockijem isto ministerstvo imel. Leta 1848. je bil poslanec v Frankfurtu. Kakošne politične vere da je, pokazal je, ko je ostal minister vkljub nezaupnici svojih volilcev. Kot minister za uk je kos svojemu poslu; poklican je — pravijo prijatli njegovi — da bi pot pripravil spravi s „klerikalci“. Dunajski škof-pomočnik dr. Kutschker je neki britke solze točil, ko je bil prvokrat odstopil Stremayr.

Jožef vitez Chlumetzky, sedanji minister kmetijstva, bil je prejšnji čas c. kr. namestnik državnega pravnika, kjer si je javalne nabral potrebnih vednosti in skušenj za sedanji svoj posel. — Leta 1859. poskusil se je bil kot lajtnant lovskega batalijona moravskih prostovoljcev, toda na Laško gredoč prišel je bil le do Selovica. V gospodarstvu svojem ni mogel biti posebno srečen, kajti svoje posestvo Bikovic je v najem dal nekemu judu, ker mu pod njegovim vodstvom ni hotelo dajati dohodkov. Zdaj naj pa napredek kaže kmetijstvu!

Dr. Anton Banhans je bil njega dni slab minister kmetijstva, zato so mu izročili ministerstvo kupčijstva. V Mielchoupu pri Zatzcu na Českem 1826. leta rojen, bil je 1848. l. pravoslovec v Pragi, kjer so ga bili tovarši izvolili za stotnika akademične legije. Najprej je služil pri komisiji za zemljiško odvezo v Karlovih varih, pozneje pri lenski sodnji v Pragi, potem je bil vodja grof Waldsteinovih grajščin. Temu je zapustil jako draga in večidel nepotrebna započeta, ki njegovemu nasledniku delajo mnogo velikih skrbi. Bil je samo teoretik in šaljivim českim časnikom je dajal mnogo tvarine, da so ž njim norčije uganjali. V državnem zboru se je rad kazal poštenoviča in mimogredé tudi posredovalca med Čehi in Nemci v Čehih.

Dr. Unger je govorni minister, v mnozih obzirih spominja na dr. Bergerja. Tisti kratki, originalni, rezni in večidel zabavljivi način govorjenja, po katerem se je rajniki Berger odlikoval, se nahaja tudi pri njem. Leta 1865. je stopil v politično življenje; 1869. leta je bil potisnjen v gosposko zbornico, kjer je prodajal strogi centralizem. Unger je jako učen pravoslovec ter je z Glaserjem na svetlo dal zbirko, ki je zgled marljivosti in kritičnosti. On v „petljici“ rad nosi šopek cvetlic. Takih ljudi potrebujejo naši zamotani politični časi. Unger je minister brez odločenega posla, cvetlični šopek mu nadomestuje posel. „Tagblattov Pinkeles“ pripoveduje, da se mu srce taja, ko posluša kateri Schubertov napev, zato svoje politične prijatelje prosimo, opuščati to godbo, da ne dobimo stajanege ministra s cvetličnim vencem brez posla. Naj še povemo, da je tudi on krščen jud. Morebiti on in Glaser pot v ministerstvo prigladita tudi še pravim in zvestim sinovom Abrahamovim.

Minister za deželno brambo c. k. polkovnik Horst

si je kot zagovornik tega ministerstva v državnem zboru že zaslužil parlamentarne ostroge z redi in visokimi službami.

Národopisne stvari.

Lileki in Minalila.

Spisal Davorin Trstenjak.

Slovenci celjske okolice, ktere prebivalci unkraj Boča imenujejo Krajnce — Krajnčane, Slovence v Halozah in na dravskem polji pod Ptujem imajo za Lileke.

Lilek v slovenščini znači „mergus, popek, pondurek“ — tiča, ki ga Nemeč imenuje Taucher, Tauchente. V staroslovenščini pomenja lilek, lelek, ciconia, štrk, Storch, v srbščini in hrvaščini lilek, liljak, vespertilio, notoper, Fledermaus; tudi Haložani imenujejo šišmiš ali netopira lilek. To poznamenovanja so iz slovanščine tudi prišla v rumunščino, škipetarščino in novogrščino. V češčini je lelek, ardea, Storch, poljski lelek: aluco, Nachtvogel, litovski lélis, caprimulgus europeus, kozodoj — stanovitna tica, ktera se podnevi ne vidi, temoč le ponoči dojde in kože pozezne, podojí, kakor Litovci verujejo.

Prvotni pomen korenike: lal, lel, lil znači volitare, sém in tje letati, flattern, in iz tega pomena so se izobrazili pomeni: ludere, lascivire, exhilarare, voluptate frui, sanskrit: lal, lil v ravno omenjenih pomenih, lalita, amoenus, gratus, pulcher, lalitám, pulchre belle, suaviter, lilâ, ludus praesertim amore captarum foeminarum, srbski lile, schmeicheln, „lile mile“, schmeicheln in streicheln, blanditiae, slov. lila, Kinderpuppe, lilati, igrati se, gurati se, gugljati se, hrvaški lila, icuncula, agucula, planguncula, pupula. Iz pomenov titranja, igranja so se izobrazila poznamenovanja za svit, žar, zato v litovščini: Lelus, solnce, lelus, illustris v naslovu, primeri nemški Erlaucht, Durchlaucht, svitli gospod.

To mitično božanstvo so tudi poznali Srbi, kar pričuje refrén narodnih pesem „Lele mene“!

Zakaj celjski Krajnčani imenujejo Haložane lileke, je li zaradi lilajočega (flatternd) oblačila, ker nosijo brguše in srakico čez brguše, meténe (plašče) ali zaradi bistrejšega obnašanja in gibanja, bistreje hoje ali viših vratov, nego jih imajo tršati, čokasti in stisnjeni Kranjčani? Ali meri to psanovanje (derisus) na nečisto pleme, ker dokazov imamo dovolj, da so Haložani in zagorski Hrvati se mešali z Obri (Avari), tedaj lileki = netoperi, ki niso niti tiči, niti miši?

Ali je to psanovanje nastalo, kakor je najdemo v starosrbski knjigi, v kateri se Frank veli — lev, Dalmatin — orel, Saracin — veper, Turčin — zmija, Armenec — kušcer, Indijanin — golob, Sirjanin — riba, Tatarin — zagar (canis venaticus), Kumanec — pardos (Panther), Rusin — vidra, Litvan — tur, Bolgarin — bik, Vlah — kotka (mačka), Srbín — volk, Sasin (Saks) — pastuh (žrebec), Nemeč — sraka, Hebrejec — jazbec, Arbanec (Škipetarec) — breber, Egipčanin — kozel, Čerkez — bivól, Persjanin — žerjav ali vran, Grk — lisica, Hrvat — aspida (kača) ali sova, Čeh — norec (Taucher, mergus). Tedaj bi Haložani in dolnji dravski Poljanci imeli enaki priimek s Čehi, in res te živali prav izvrstno karakterizujejo vsako pleme.

Imé Lilek me napotuje na osebno žensko imé Minalilla, ktero se bere na rimskem spomeniku, najdenem pri sv. Martinu na Pohorji nad Slov. Bistrico.

Že sem v obširnem spisu, objavljenem v letopisu Matice slovenske za l. 1870. omenil običajev na onem

spomeniku, kteri predstavljajo boga solnčnega kot godca*) nebeškega. Na tem spomeniku stoji imé: Landino. Tudi pri starih Čehih je bilo imé osebno: Land (Regest. Bohem. 1231, 363.) navadno. V sansk. pomenja: lad, in land, ludere, jocari, garire, amare, desiderare, v srbščini: landati, garire, jocando, ludendo obambulare, landav, garrulus, toraj enaki pomen. Kjer je godba, ondi je šaljenje, ljubičkanje, obhajanje, skakanje, plesanje; Landino — Lando je toraj jocans, lubens, gariens, saltans itd. To imé je toraj v nekakošni mitični zavezi biti moglo z bogom godbe. Pa tudi imé Minalila se odnaša na igranje, guranje, gugljanje, letanje sem in tje, landanje, laskanje, ljubičkanje, ker vse te pomene ima korenika lil. Kaj pa znači: mina?

To imé je že razložil učeni ruski pisatelj Potebnja.***) On pravi, da mina, minka znači v prvotnem pomenu mala v drugotnem mila, kajti, kar je malo, tudi je milo, ljubeznjivo, primeri nemški: „was klein ist, ist lieb, herzig“. Mina lila je toraj: mala ali mila Lila, ali se Lila povzame v pomenu „Pupe“, pupa, Töchterlein, ljubeznjiva hčerka, ali v pomenu „Kinderpupe“, Kinderdöcke. Saj še sedaj imenuje Slovenec ljubeznjivo svojo malo hčerko: liliko. Mina je po Potebnji iz: МЪНЖ, litovski: minu, in izvorno znači: mēti, drobiti, na malo, drobno napraviti; iz tega je slov. min-cen, mali, kakor latinski: minor iz: minuo.

Mina lila je toraj drobna, mala ali mila lila „das kleine, liebe, herzige Puppchen, Töchterlein“. Tudi v staroruskih spisih najdeš osebna imena: Mino, Minja, Minuš, Minčo, in Rusi rabijo, kakor sem že rekel, besedo: minka v pomenu: mila ženka.***)

Na tem spomeniku je še drugo prav slovensko ime: Stolata. V staroruskih spisih in tudi v staročeskkih najdeš imena: Stolma, Stola, Stolmir, krajna imena: Stolin, Stolani, Stolmēr, bodi si iz: stol, staroslov. thronus, ali pa iz: stolia φάτρομα, lacunar, kar vse znači: ausgehöhlter, hölzerner Trog, Krippe, getäfelte Decke, Fach an einer Felderdecke, Vertäfelung eines Gemaches. Iz stolia so Nemci vzeli svoj „Stollen“, ein getäfeltes Gemach, getäfelte Grube, ker jame podpirajo, oblagajo z deskami, trami, lemezi, gredami (trabibus).

Sufiks ata najdeš v imenih: Slavata, Kojata, Kubata, Bosata, Bonjata (slednje pogostem tudi na noriških spomenikih), Božata itd. Rodbin z imenom Stolar, je še sedaj več na Pohorji, tudi v čadramski fari, dalje tudi: Stolatniki.

Národno blagó.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. Volčič.

Čisto čelo (pošten človek) more priti do carovega stola, a nečisto ne more ni do dvora.

*) Nedavno sta se v podlistku graške „Tagespošte“ kavsala profesor Winter in župnik Knabl o pomenu tega in ptujskega spomenika. Winter hoče na njem najti krščanske nazore — Kristusa, Knabl govori o nekakošni „Orpheussonne“. Winter se boji, da utegnejo si Slovenci ta velikanski steber osvojiti, kakor si osvojujejo koroški vojvodski stol. Že so si ga osvojili, in g. Dav. Trstenjak v tem članku je prinesel nove dokaze, da so te spomenike postavili Noričani, ki so bili Slovenci. Vred.

***) Potebnja „O mythič. značenji, Moskva“, 1865. stran 41. 45. Pis.

****) Osebno žensko imé: Lila navaja Moroškin „Imenoslov. str. 111.“ Liljana se bere v srbsk. spom. 14. 70. 170.